

บทบาทของนครโสเภณีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

The Role of Miss State Beauty in The Tipitaka

โสภณ จาเลิศ

Sophon Jalerd

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

ประสิทธิ์ ชาระ

Prasit charra

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

Rajamangala University of Technology Isa

Corresponding Author, E-mail: Js-lar0@gmail.com

บทคัดย่อ

นครโสเภณี กำเนิดมาจากอินเดียในสมัยโบราณ คือเจ้าชายลิจฉวีจำนวนมากมีความต้องการหญิงงามคนหนึ่ง ที่เมืองไพศาลีชื่อนาง อัมพปาลีมาเป็นของตน เกิดการแย่งชิงกันจนไม่สามารถตัดสินได้ว่าจะให้นางตกเป็นของใคร สภามือเมืองไพศาลี จึงตัดสินให้นางอัมพปาลีตกเป็นของกลางประจำเมือง ผู้ใดต้องการหาความอภิรมย์กับนางต้องจ่ายเงินตามราคาที่กำหนด และได้ออกกฎหมายให้มีโสเภณีประจำเมืองขึ้นเป็นฉบับแรกของโลก เรียกว่า นครโสเภณี หมายถึงหญิงงามประจำนคร ตำแหน่งนี้ต้องได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ เป็นตำแหน่งที่มีเกียรติ มีฐานันดรศักดิ์สูงส่ง ต่อมาเมืองต่าง ๆ ได้มีการแต่งตั้งหญิงงามในเมืองของตนเป็น นครโสเภณี

บทบาทของนครโสเภณีต่อพระพุทธศาสนา พบว่านครโสเภณี มีบทบาทต่อพระพุทธศาสนา คือ ด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา นครโสเภณีเกือบทุกคน เมื่ออายุมากขึ้นจะบวชเป็นภิกษุณีจนบรรลุนิพพาน และทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เช่นนางสิริมา ได้ตั้งสลากภัต 8 กอง แก่พระสงฆ์ ภิกษุ 8 รูปก็มาเรือนนางเป็นประจำ นางถวายบิณฑบาตโดยค่าใช้สอย 16 กหาปณะ ทุกวัน ด้านการสร้างศาสนวัตถุ พบว่า นางอัมพปาลี ได้ถวายสวนมะม่วงแด่พระพุทธเจ้าเพื่อสร้างวัด คือ “อัมพปาลีวัน” ด้านการปฏิบัติธรรม พบว่า นครโสเภณีเมื่อมีอายุมากขึ้น ได้หันหน้ามาปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง และออกบวชจนบรรลุนิพพานขึ้นสูงถึงอรหันต์ สำหรับนางสิริมา แม้นางไม่ได้ออกบวช ก็ได้บรรลุนิพพานถึงขั้นโสดาบัน

คำสำคัญ: โสเภณี, พระไตรปิฎก

Abstract

The findings showed that miss state beauty was originated in ancient India. Since a lot of princes in Licchavi wanted to have a beautiful woman from Vaisali named Ambapali in one's own possession, they fought against each other, but still could not decide who she should belong to. The Vaisali City Council decided that Ambapali should be kept as city's possession. Whoever wanted to have pleasure with her had to pay according to the set price, and the Council then legalized prostitution, which was the world's first female brothel called Miss State Beauty meaning beautiful women of the city or courtesan. However, this position required an official appointment. It was also a position of honor with high rank of nobility. Later, other cities appointed their own women as Miss State Beauty.

Regarding the role of Miss State Beauty in contribution to Buddhism, it was found that it affected Buddhist propagation. Almost every Miss State Beauty were ordained when they were old. They finally became an Arahanta and dedicated themselves for propagating Buddhism. Regarding the patronage of Buddhism, Mrs. Sirima, for example, offered eight Slakpats for eight monks who visited her house regularly. She offered alms by giving 16 Khapna every day. Regarding temple building, it was found that Ambapalā offered a mango orchard to the Lord Buddha to build a temple, Ambapalivan. Indirectly, Doctor Jivaka Kumar Bhaccha, son of Salavatā, Miss State Beauty, offered a mango orchard to build a temple called Jivaka Ambavana Monastery, which means Ambavana of Doctor Jivaka. Regarding dhamma practice, it was found that Miss State Beauty who became older practiced dharma seriously, were ordained, and became an Arahanta, such as Ambapalā, Padumvatā, Attākasā, Wimāla, and Salavatā. For Sirima, although she was not ordained, she finally became a Sotapanna.

Keywords: courtesan, The Tipitaka

บทนำ

แนวคิดและความเป็นมาของโสเภณีและนครโสเภณี

ความต้องการของมนุษย์นั้นหากจะมองถึงประเภทความต้องการของมนุษย์ตามหลักการพัฒนาการของมนุษย์แล้ว อนันท์ งามสะอาด (อนันท์ งามสะอาด, ม.ป.ป: 32-33) ได้กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ตามหลักการพัฒนาการของมนุษย์ไว้ว่า แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1) ความต้องการด้านร่างกาย ได้แก่ ต้องการ อาหาร, เครื่องนุ่งห่ม, ที่อยู่อาศัย, ยารักษาโรค, ความต้องการทางเพศ, สุขภาพอนามัย ฯลฯ

2) ความต้องการด้านอารมณ์ ได้แก่ ความรัก, ความเมตตา, ความกรุณา, มุทิตา, มีเสรีภาพ, ความสำเร็จ ฯลฯ

3) ความต้องการด้านสังคม คือความต้องการรักผู้อื่นและให้ผู้อื่นรัก ได้แก่ การเป็นส่วนหนึ่งหรือมีส่วนร่วมในสังคม, การได้รับการยกย่องนับถือ, การมีฐานะและเศรษฐกิจดี, การมีอิสระ มีความมั่นคง ปลอดภัย, การมีความก้าวหน้า

4) ความต้องการด้านสติปัญญา คือต้องการได้รับความรู้ ประสบการณ์ใหม่ ๆ การศึกษาอบรมดูงาน, ต้องการพัฒนาความมีสติ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ความต้องการทางเพศนั้น เป็นความต้องการอันหนึ่งของมนุษย์ตามประเภทความต้องการตามหลักการพัฒนาการของมนุษย์ นอกจากนั้น นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงในกลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) คือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้แบ่งจิตของมนุษย์เป็น 3 ส่วน คือ 1) จิตสำนึก (Conscious) หมายถึงส่วนจิตใจที่แสดงออกโดยการรู้ตัวตลอดเวลา 2) จิตใต้สำนึก (Subconscious) หมายถึงส่วนของจิตที่มีได้แสดงออกเป็นพฤติกรรมในขณะนั้น แต่เป็นส่วนที่รู้ตัว สามารถดึงออกมาใช้ได้ทุกเมื่อ เช่น ช่วงเวลาที่ผู้บังคับบัญชาไปราชการต่างจังหวัด นางสาวติ่มเห็น นางสาวต้อย มาลงเวลาทำงาน แล้วไม่อยู่ในสำนักงาน แต่ออกไปซื้อของตามตลาดกับเพื่อนเกือบครึ่งวัน เรื่องนี้นางสาวติ่มรู้ตัว แต่ไม่พูด จะพูดเมื่อไรก็ได้ 3) จิตไร้สำนึก (Unconscious) หมายถึงส่วนของจิตที่มีได้จิตใจแสดงพฤติกรรมออกมา แต่เป็นพฤติกรรมที่ออกมาโดยเราไม่สามารถบังคับได้หรือแสดงออกมาโดยไม่รู้ตัว เช่น เผลอเอ่ยชื่อคนรักเก่า ต่อหน้าคนรักใหม่โดยไม่รู้ตัว, ฝันถึงใครคนหนึ่งโดยที่เราไม่เคยคิดคำนึงถึงเขาเลย เป็นต้น ฟรอยด์ กล่าวว่า จิตไร้สำนึก เป็นสาเหตุให้มนุษย์แสดงพฤติกรรม และพฤติกรรมที่ฝังแน่นในอดีตเป็นเหตุให้แสดงพฤติกรรมออกมาในปัจจุบันและอนาคต อนึ่งพฤติกรรมทั้งหลายที่แสดงออกมานั้น ท้ายที่สุดก็เพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศ (Sexual need) นั่นเอง (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, 2528: 35-36)

ความต้องการทางเพศ หรือเรื่องของกามราคะนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ละได้ยากยิ่ง เพราะมนุษย์ปุถุชนคนธรรมดาอย่าว่ามีกิเลส ตัณหา พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวถึงกิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์ ว่า สังโยชน์ กิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์, ธรรมที่มีดสัตว์ไว้กับทุกข์ (ป.อ. ปยุตโต) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556: 418-419) มี 10 อย่าง คือ โอรัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องต้น 5 ได้แก่ สักกายทิฏฐิ ความเห็นว่าเป็นตัวของตน วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย สีลัพพตปรามาส ความถือนั่นศีลพรต กามราคะ

ความตั้งใจในกามคุณ ปฏิฆะ ความกระตือรือร้นในใจ อุทัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องสูง 5 ได้แก่ รูปราคะ ความตั้งใจในรูปธรรมอันประณีต อรูปราคะ ความตั้งใจในอรูปธรรม มานะ ความถือว่าตัวเป็นนั่นเป็นนี่ อจธัจจะ ความฟุ้งซ่าน อวิชชา ความไม่รู้จริง พระโสดาบัน ละสังโยชน์ 3 ข้อต้นได้ พระสกิทาคามี ทำสังโยชน์ข้อ 4 และ 5 ให้เบาบางลงด้วย พระอนาคามี ละสังโยชน์ 5 ข้อต้นได้หมด พระอรหันต์ ละสังโยชน์ทั้ง 10 ข้อ ในพระอภิธรรมท่านแสดงสังโยชน์อีกหมวดหนึ่ง คือ 1. กามราคะ 2. ปฏิฆะ 3. มานะ 4. ทิฏฐิ (ความเห็นผิด) 5. วิจิกิจฉา 6. สลัทพตปรามาส 7. ภวราคะ (ความตั้งใจในภพ) 8. อิสสา (ความริษยา) 9. มัจฉริยะ (ความตระหนี่) 10. อวิชชา จะเห็นว่า พระโสดาบัน ยังละสังโยชน์ ข้อ 4 คือ กามราคะ ไม่ได้ พระสกิทาคามี ทำสังโยชน์ข้อ 4 และ 5 เพียงแค่ให้เบาบางลงแสดงว่า กามราคะ ในข้อ 4 เป็นสิ่งที่มนุษย์ปุถุชนคนธรรมดา ละได้ยากมาก เป็นสิ่งที่ป็นธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์ อันว่าเรื่องกามนี้ มนุษย์ส่วนใหญ่ก็มักติดลุ่มหลงเพลิดเพลินอยู่กับเรื่องของกามน้อยคนนักที่จะละได้ โดยเฉพาะบุคคลผู้เป็นฆราวาส ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพมุ่งแต่เสาะหาวัตถุมาบำรุงบำเรอความสุขทางโลก ย่อมหาทางระบายนความเครียด เพื่อผ่อนคลายจากความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ด้วยการข้องเกี่ยวกับกาม ตามประสาของฆราวาส ดังได้กล่าวไว้ตอนต้นว่ามนุษย์เมื่อมีความต้องการทางเพศ มิใช่จะกระทำได้ทุกหนทุกแห่งตลอดเวลาเยี่ยงสัตว์เดรัจฉาน มนุษย์มีระเบียบกฎเกณฑ์ทางสังคม และมีคุณธรรมตามคำสั่งสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ดังนั้น ในสังคมแทบจะทุกชาติในโลกจึงมีโสเภณีเกิดขึ้น

เนื้อเรื่อง

โสเภณีนั้นมีบทบาทกับสังคมมากมาย เมืองใดมีโสเภณี ทำให้เมืองนั้นมีผู้คนเดินทางไปมาหาสู่อยู่อย่างสม่ำเสมอ มีผู้คนรู้จักเมืองนั้น เป็นการประชาสัมพันธ์เมืองนั้นให้เป็นที่รู้จักในสังคมวงกว้าง มีทั้งพ่อค้า นักธุรกิจ เจ้านายชั้นสูง เจ้าฟ้ามหากษัตริย์ ที่เดินทางไปสู่ดินแดนที่มีโสเภณี เช่น พระเจ้าพิมพิสาร แห่งกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ก็ยังเสด็จไปร่วมอภิรมย์กับ นางอัมพปาลี นครโสเภณีแห่งเมืองไพศาลี จนได้พระโอรส ชื่อ วิมล ต่อมาได้ออกบวช เป็นพระวิมลโกณฑัญญะเถระ และได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ ภายหลังนางอัมพปาลี ก็ออกบวชเป็นภิกษุณี และได้ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติธรรม ได้บรรลุนิพพานเช่นกัน เมื่อเมืองใดมีเจ้านายชั้นสูง นักธุรกิจผู้มั่งคั่ง พ่อค้าวานิช บุคคลสำคัญไปมาหาสู่บ่อย ๆ ก็ทำให้เมืองนั้นมีสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี บ้านเมืองเจริญก้าวหน้า เป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่ผู้คน เช่นเมืองไพศาลี ก็ยังมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของผู้คนมิใช่เพียงผู้คนในอินเดียเท่านั้น แต่เป็นที่รู้จักของคนทั่วโลก เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปเยี่ยมชม เนื่องจากมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ

นอกจากนั้น โสเภณี ยังทำให้สังคมมีความสุข บ้านเมืองมีสีสัน ดังที่ TSWriter.com ได้กล่าวถึงบ้านเมืองที่มีความมั่งคั่งเพราะมีหญิงโสเภณีว่า (TSWriter.com, 2559: ออนไลน์) ใน

วัฒนธรรมอินเดียโบราณ หญิงนครโสเภณีเป็นหญิงชั้นสูงของราชสำนัก บางแคว้นของชมพูทวีป มีหญิงเหล่านี้เอาไว้เชิดหน้าชูตาเป็นแรงดึงดูดการท่องเที่ยวและนำเงินตราเข้าบ้านเมืองได้เป็นอย่างดีอย่างในเรื่องกามนิธ ก็ได้กล่าวถึงว่า นางนครโสเภณีเหล่านี้คือ “มงกุฎดอกไม้หลากสีของกรุงอุชเชนี” เพราะสิ่งที่ขึ้นชื่อลือชาในกรุงอุชเชนีไม่มีอะไรจะพิเศษไปกว่าหมู่ นางคณิกา มีตั้งแต่ที่เป็นนางงามชั้นสูงอยู่ในปราสาท ในห้องรับแขกจะมี จินตกวี นักละคร แยกเมืองคนสำคัญ บางทีก็มีเจ้านายไปเยี่ยมเยียนนางเหล่านี้ตลอด จนชั้นต่ำลงมาล้วนสวยงามทรวดทรงกิริยาอ่อนช้อยยั่วยวนใจหาที่เปรียบมิได้เวลามีงานสมโภชครั้งใหญ่ในคราวแห่แห่นหรือมีการประกวด นางคณิกาเหล่านี้จะเป็นอาภรณ์สำคัญประสมอยู่ในวิถีมรรคา นางเหล่านี้ล้วนแต่ง พัสตราภรณ์สีแดงถือพวงมาลารำเพยกลิ่นหอมตลบอบอวล แพรพราวด้วยมณีนีรัตน์เครื่องประดับ บางคนทีเลือกสรรแล้วได้รับเชิญให้เป็นแขกเมืองไปเยี่ยมแดนต่าง ๆ ก็บ่อย นางเหล่านี้พระราชาก็ประทานเกียรติยศ ประชาชนก็บูชา จินตกวีก็กล่าวขวัญเป็นบทเพลงเยินยอซึ่งเป็นการสมควรแล้วที่จะขนานนามว่า

“มงกุฎดอกไม้หลากสีของกรุงอุชเชนี ที่สถิตเหนือฐานศิลา”

ดังนั้นจึงทำให้แคว้นใกล้เคียงต่างอิจฉากรุงอุชเชนี จึงทำให้พระราชานในแต่ละแคว้นต้องคัดเลือกหญิงงามไว้ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง และประชันกันว่าบ้านเมืองใดมีหญิงงาม เป็นอาชีพอที่มีเกียรติเพราะได้รับใช้และหลับนอนกับคนสำคัญในประวัติศาสตร์

กษัตริย์ และพวกพ่อค้าวาณิชต่างเมือง เมื่อรู้ว่าเมืองไหนมีหญิงงามเมืองเลอโฉม ก็พากันไปเที่ยวหาความสำราญ ขนเงินขนทองไปให้คราวละมาก ๆ เธอจึงเสมือนแม่เหล็กดูดเงินตราเข้าประเทศอย่างมหาศาล

การจำแนกประเภทของโสเภณี

ประเภทของโสเภณี จำแนกตามแบบในประวัติศาสตร์โลก ได้ 10 แบบ คือ 1) หยิง-ชิ (Ying-Chi) เป็นโสเภณีอิสระอย่างเป็นทางการพวกแรกในประวัติศาสตร์จีน 2) โสเภณีวิหาร (Temple Prostitutes) คือ พวกผู้หญิงที่ขายบริการภายใต้ความศักดิ์สิทธิ์ของวิหาร เป็นรูปแบบของการบวงสรวงอย่างหนึ่ง บางแหล่งข่าวระบุว่าหญิงสาวที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปีเท่านั้น ที่จะได้เป็นโสเภณีวิหารในยุครีกโบราณ 3) เทวทาสี (Devadasis) เทวทาสี คือ ผู้หญิงที่ถูกบังคับให้เข้าสู่วิถีชีวิตของการค้าประเวณี เพื่อรับใช้กามเทพของฮินดู เทวทาสีส่วนใหญ่ถูกขับออกจากวิหารในวัย 45 ปี เมื่อพวกเธอถูกพิจารณาว่าไม่เป็นสาวและไม่มีเสน่ห์พอนำเกียรติศักดิ์มาสู่เทพีของพวกเธอได้แล้ว และส่วนใหญ่กลายเป็นขอทานเพื่อประทังชีวิตส่วนที่เหลือไปจนวันตาย 4) นางโลม (Comfort Women) นางโลม หรือที่เรียกอีกอย่างว่า “หญิงประโลมใจ” ในสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อทหารญี่ปุ่นเริ่มเกณฑ์ผู้หญิงซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเกาหลีมาทำงานใน “สถานประโลมใจ” ที่จัดตั้งขึ้นเป็นช่องโสเภณีสำหรับบริการทหารญี่ปุ่น 5) โอเลทริดิส (Auletrides) คือ โสเภณีชั้นหนึ่งของกรีกซึ่งมีตำแหน่งอันน่าพิงพอใจในสังคมกรีกโบราณ 6) คณิกา (Ganika) คณิกาก็คือ เกอิชาในอินเดียนั่นเอง นางคณิกาจะไม่มี

วันได้แต่งงาน และไม่มีวันเป็นแม่ม่าย คณิกาเป็นโสเภณีชั้นสูงสุด นอกจากพรสวรรค์ทางเพศแล้ว โสเภณีชั้นสูงของอินเดียเหล่านี้ยังถูกคาดหวังให้เรียนรู้ทักษะอื่น ๆ ในด้านการแสดงศิลปะอีกด้วย 7) โซนาห์ (Zonah) โซนาห์คือ โสเภณีในคัมภีร์ฮีบรู พวกเธอจะไม่มีผู้ชายคนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของ และไม่ต้องรับผิดชอบในการผลิตลูกเพื่อสืบสกุล มีข้อห้ามในคัมภีร์เพียงไม่กี่ข้อสำหรับกำหนดพฤติกรรมของผู้หญิงเหล่านี้ ข้อห้ามที่สำคัญมากข้อหนึ่งก็คือ ห้ามผู้เป็นพ่อขายลูกสาวไปเป็นโสเภณี และถ้าลูกสาวของนักบวชกลายเป็นโซนาห์ เธอก็จะถูกลงโทษโดยการเผาทั้งเป็นจนตาย 8) เฮไทรา (Hetaira) คือ โสเภณีชั้นสูงในกรุงเอเธนส์ของกรีกโบราณ พลเมืองเอเธนส์ ไม่สามารถเป็นโสเภณีได้ เฮไทราจึงมักเป็นทาสคนหนึ่ง บางทีก็เป็นผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในเอเธนส์ แต่เกิดจากพ่อแม่ที่ไม่ได้เกิดจากชาวเอเธนส์ 9) ทาวาอิฟ (Tawaif) ทาวาอิฟ ถูกรู้จักในฐานะศิลปินนักแสดงในอินเดียเหนือ ระหว่างศตวรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ทาวาอิฟ ก็เหมือนกับเกอิชาของญี่ปุ่นเช่นกัน พวกเธอเป็นนักเต้นระบำและนักเล่น พวกเธอถูกห้ามแต่งงาน แต่สามารถมีความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับผู้อุปถัมภ์ของพวกเธอได้ 10) มุตาค์ (Mutah) เรื่องของมุตาค์นั้น เป็นการแต่งงานชั่วคราวของชาวอิสลาม ซึ่งทั้งสองฝ่ายบรรลุข้อตกลงว่าจะแต่งงานกันแค่ช่วงเวลาหนึ่งตามที่กำหนด สัญญาอาจเป็นลายลักษณ์อักษรหรืออาจก็ได้ (TSWriter.com, 2559: ออนไลน์)

บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

บทบาทของโสเภณีกับพระพุทธศาสนานั้น มีอยู่มากมายหลายด้าน เช่น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ด้านการสร้างศาสนวัตถุ และด้านการปฏิบัติธรรม ซึ่งจะกล่าวถึงบทบาทในแต่ละด้าน ถ้าจะกล่าวกันในทางตรง จะเห็นได้ว่า โสเภณี หลายคนได้เลือกอาชีพโสเภณี หันมาบวชเป็นภิกษุณี ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น พระอัทธมกาสีเถรี (นางอัทธมกาสี), พระอัมพปาลีเถรี (นางอัมพปาลี), ดังได้กล่าวไว้แล้ว เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีโสเภณีที่ออกบวชในพระพุทธศาสนาที่น่าสนใจอีก ดังตัวอย่าง เช่น **นางปทุมวดี**

นครโสเภณีที่มีอิสรกับพระเจ้าพิมพิสาร ภายหลังออกบวช ได้บรรลุอรหัตต์ เรื่องมีอยู่ว่า คราวหนึ่ง พระเจ้าพิมพิสาร ได้เสด็จไปที่เมือง อุชเชนี แห่งแคว้นอวันตี พระองค์ทรงร่วมอภิรมย์กับนางปทุมวดี นางนครโสเภณีผู้เลอโฉมหนึ่งคืน ได้พระราชทานอำมรงค์แก่นางปทุมวดีเป็นรางวัล บังเอิญว่าเกิดอุบัติเหตุ นางตั้งครรภ์คลอดบุตรชาย ตั้งชื่อว่า อภัย เมื่อบุตรชายโตขึ้นมา นางได้บอกบุตรชายว่า พระราชาแห่งแคว้นมคธเป็นบิดาบังเกิดเกล้าของเขาส่งให้ไปหาบิดาพร้อมมอบอำมรงค์แก่บุตรชายเพื่อเป็นหลักฐาน อภัย หาโอกาสไปเข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารจนได้ในวันหนึ่ง ถวายอำมรงค์แก่พระราชา พระองค์ทรงจำอำมรงค์ได้ ตรัสถามว่าเจ้าได้อำมรงค์มาจากไหน เด็กหนุ่มกราบทูลว่าเป็นของมารดาของข้าพระพุทธเจ้า นางฝากให้มาถวายคืนพระองค์ พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบ ว่า อภัยคือพระโอรสของพระองค์ จึงทรงรับเลี้ยงไว้ที่พระราชสำนัก หนุ่มอภัยเปื้อนอายในชีวิตฆราวาส จึงกราบทูลขอพระบรมราชานุญาตออกบวช บวชแล้วไม่นานก็ได้บรรลุพระอรหัตต์พร้อม

ปฏิสัมพันธ์ทางศาสนา ฝ่ายพุทธมีผู้เป็นมารดาได้พบลูกชาย ได้ฟังธรรมเทศนาจากพระลูกชาย มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ออกบวชเป็นภิกษุในสำนักของภิกษุทั้งหลาย ตั้งอกตั้งใจปฏิบัติธรรม ภายหลังได้ฟังธรรมที่พระลูกชายแสดงให้ฟังอีก ส่งใจพิจารณาไปตามเนื้อหาสาระที่พระลูกชายแสดงให้ฟัง ก็ได้บรรลุพระอรหัตผลทำที่สุดทุกข์ได้แล้วโดยสิ้นเชิง

โสเภณีคนหนึ่งที่ทำคุณแก่พระศาสนาที่ควรทราบ ก็คือ น้าเสียดายที่ตำนานมิได้จารึกชื่อเธอไว้ โสเภณีนีรนามผู้นี้ใคร่มาเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์หลังจากตรัสรู้ไม่นานพระองค์เสด็จไปเทศน์โปรด ปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แล้วโปรดยสกุमारพร้อมบริวาร 50 คน เมื่อได้สาวกจำนวน 60 องค์แล้วได้ส่งพวกเธอจาริกไปสั่งสอนประชาชนตามรัฐต่าง ๆ พระองค์เสด็จมุ่งหน้ามายังตำบลอรุเวลาเสนานิคม แคว้นมคธ เพื่อโปรดชฎิลสามพี่น้อง

นักบวชเกลาผมที่ประชาชนชาวมคธศรัทธาเลื่อมใส ระหว่างทางทรงพบเด็กหนุ่มเจ้าสำราญ 30 คน เด็กหนุ่มพวกนี้ได้พากันมาท่องเที่ยวพร้อมภริยาของตน หนึ่งในสามสิบนั้นไม่มีภริยาจึงนำโสเภณีคนหนึ่งมาร่วมงานด้วย ขณะที่ทั้งหมดกำลังสนุกสนานกันอยู่ โสเภณีนีรนามเธอฉวยโอกาส ขโมยทรัพย์สินของพวกเขาลบหนีไป พวกเขาจึงยกขบวนติดตามมาพบพระพุทธองค์ จึงเข้าไปถาม “สมณะ เห็นอิสตรีนางหนึ่งผ่านมาทางนี้ไหม” แทนที่จะตอบว่าเห็นหรือไม่เห็น ทรงย้อนถามว่า “พวกเธอแสวงหาตัวเองจะมีดีกว่าแสวงหาอิสตรีหรือ” วาตะคมคายแฝงด้วยความคิดปรัชญาประโยชน์ยวนี้แท้ ๆ กระทบความรู้สึกภายในของเด็กหนุ่มเจ้าสำราญพวกนี้ไม่เคยเป็นมาก่อนจริงสินะ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาพวกเขาได้วิ่งไล่หาความสุขในเนื้อหนังอันจอมปลอม ยิ่งวิ่งไล่ก็ดูเหมือนว่าย่ำห่างไกลความสุขที่แท้จริงออกไปทุกที มีแต่ได้รับทุกข์อันด้อยกว่าที่เป็นอยู่ หากหยุดไล่หันมามองที่ตัวเองบ้างบางที่อาจได้พบความสุขที่ตนกำลังไขว่คว้าหาก็คงเป็นได้ คิดได้ดังนี้จึงนั่งลงสนทนากับพระพุทธองค์ พระองค์ได้แสดงธรรมโปรดพวกเขา จนได้บรรลุคุณธรรมขั้นสูง ทูลขอบวชเป็นสาวกของพระองค์ในที่สุด (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2559: ออนไลน์)

เพราะโสเภณีนีรนามขโมยของแท้ ๆ เด็กหนุ่มเหล่านี้จึงได้ไล่ติดตาม จนได้พบพระพุทธองค์ และทูลขอบวชกลายเป็นกำลังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่สุด อย่างนี้เรียกว่าโสเภณี ทำคุณประโยชน์ให้แก่พระพุทธศาสนาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

องค์ความรู้และนวัตกรรม

คุณค่าและความสำคัญของโสเภณี

โสเภณีเป็นผู้ที่มีเกียรติ ได้รับการยกย่องจากสังคม แม้พระราชาก็เห็นความสำคัญและยกย่อง ทำให้บ้านเมืองมีสีสัน ผู้คนสนใจมาท่องเที่ยวทำมาค้าขายในเมืองที่มีโสเภณี ทำให้เศรษฐกิจมั่นคง สำหรับในสังคมทั่ว ๆ ไป นั้น โสเภณีมีคุณค่าและความสำคัญมากเพราะช่วยลดปัญหาการฉ้อโกง ข่มขืน แม้ชายที่มีภรรยาแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นที่ไม่ได้ร่วมหลับนอนกับภรรยาโสเภณีก็นำมาช่วยแก้ปัญหานี้ได้

ทักษะของพระพุทธศาสนาต่อโสเภณี

พุทธศาสนามีได้ดูหมิ่นรังเกียจโสเภณีแต่ก็ได้สนับสนุน มองเป็นกลาง ให้เกียรติ และให้ความเสมอภาคกับชนทุกชั้นวรรณะ มิได้เลือกยากดีมีจน ให้เกียรติและมองถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เหมือนกัน การปฏิบัติธรรม หรือการบวชเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน พุทธศาสนาก็ได้คำนึงถึงเบื้องหลังว่ามีอาชีพอะไร

บทบาทของนครโสเภณีที่มีต่อพระพุทธศาสนา

นครโสเภณี มีบทบาทต่อพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ทำให้พ่อค้านักธุรกิจเดินทางมายังเมืองที่มีนครโสเภณีที่สวยงาม มีเสน่ห์เย้ายวนใจ นำเงินทองมาใช้จ่ายใช้สอย เพราะนครโสเภณี เป็นแรงดึงดูดอันสำคัญ ทำให้เศรษฐกิจของเมืองนั้นเจริญรุ่งเรือง ด้านการเมือง การเจรจาต่อรองใด ๆ ทางการเมือง เมื่อมีนครโสเภณีมาเกี่ยวข้อง ย่อมทำให้การเจรจานั้นประสบความสำเร็จราบรื่น ที่เห็นชัดเรื่องนครโสเภณีกับการเมืองคือ สภาเมืองไพศาลได้ออกกฎหมายให้มีหญิงโสเภณีประจำเมืองเป็นฉบับแรกของโลก เนื่องจาก นางอัมพาลี ผู้มีความสวยงาม เป็นที่ต้องการของบรรดาชายทั้งหลาย ตกถึงกันไม่ได้ว่าจะให้เป็นสมบัติของใคร จึงให้นางอัมพาลีเป็นของกลาง แต่งตั้งให้เป็น นครโสเภณี คือ หญิงงามประจำนคร ดังได้กล่าวไว้แล้ว หลังจากนั้น เมืองต่าง ๆ ก็มีการแต่งตั้ง นครโสเภณี เป็นหญิงงามประจำนครของตน

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นครโสเภณีแทบทุกคน ในบั้นปลายของชีวิตมักจะบวชเป็นภิกษุณี ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ในทางอ้อมได้แก่บุตรของนาง เช่นบุตรของนางปทุมวดี คือเจ้าชายอภัยได้บวชเป็นพระภิกษุ บรรลุธรรมขั้นสูงทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา และหนุ่ม 30 คนที่ตามหาหญิงโสเภณีนिरนาม ที่ขโมยทรัพย์สินของตนจนได้พบพระพุทธเจ้า ได้ฟังวาทีอันคมคายของพระพุทธเจ้า ตัดสินใจออกบวชเป็นพระภิกษุ ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะโสเภณีนिरนามขโมยของแท้ ๆ เด็กหนุ่มเหล่านี้จึงได้ไล่ติดตามพบพระพุทธองค์ และกลายเป็นกำลังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่สุด

ด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา นครโสเภณีในสมัยพุทธกาลทุกคน ปฏิบัติธรรมอย่างเอาจริงเอาจังด้วยความวิริยะ อุตสาหจนบรรลุธรรมขั้นสูงตั้งแต่โสดาบันจนถึงอรหันต์ เช่น นางสิริมาได้ตั้งสลากภัต 8 กอง แก่พระสงฆ์ ภิกษุ 8 รูปก็มาเรือนนางเป็นประจำ นับของที่ภิกษุรูปหนึ่งได้ไป ย่อมพอแก่ภิกษุ 3 รูปบ้าง 4 รูปบ้าง นางถวายบิณฑบาต โดยค่าใช้สอย 16 กหาปณะ ทุกวัน นางอัมพาลี ได้ถวายถวายภัตตาหารแด่พระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ แม้เจ้าลิขเจ้าลิฉวีทั้งหลายตรัสว่า “แม่อัมพาลี เธอจงให้พวกฉันถวายภัตตาหารมือนี้อยู่ด้วยทรัพย์ 100,000 กหาปณะเถิด” นางยังไม่ยอมและตอบว่า “พระลูกเจ้าทั้งหลาย ถ้าแม่พวกท่านจะประทานกรุงเวสาลีพร้อมกับชนบท หม่อมฉันก็ให้พวกท่านถวายภัตตาหารมือนี้อยู่ไม่ได้” แสดงว่านางอัมพาลีมีศรัทธาอย่างแรงกล้าในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในทางอ้อมก็คือ หมอชีวกโกมารภัจจ์ ซึ่งเป็นบุตร

ของนางสาละวดี นครโสเภณี ได้อุปถัมภ์ดูแลรักษาการป่วยไข้ของพระภิกษุสงฆ์ และเป็นแพทย์ประจำพระองค์ของพระพุทธเจ้าด้วย

ด้านการสร้างวัด นางอัมพาลีได้ถวายสวนมะม่วงของนางแด่พระพุทธเจ้าเพื่อสร้างวัด ในพรรษาสุดท้ายแห่งพระชนมชีพนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จไปยังเมืองไพศาลี ทรงประทับอยู่ที่วัดอัมพาลี ของนางอัมพาลี ก่อนจะเสด็จไปประทับจำพรรษาที่เวฬุคาม บทบาทการสร้างวัดในทางอ้อมก็คือ หมอชีวกโกมารภัจจ์ ซึ่งเป็นบุตรของนางสาละวดี นครโสเภณี หมอชีวกโกมารภัจจ์ ได้สร้างวัดถวายในอัมพวันคือสวนมะม่วงของตนเรียกกันว่า ชีวกัมพวัน (อัมพวันของหมอ ชีวก)

ด้านการปฏิบัติธรรม นครโสเภณีจำนวนมาก ในบั้นปลายของชีวิตได้หันหน้าเข้าปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังจนบรรลุธรรมขั้นสูง เช่น นางปทุมวดี ได้ออกบวชเป็นภิกษุณีและปฏิบัติธรรมจนบรรลุอรหัตต์ นางอัทธมาภิกษุณี ได้ออกบวชเป็นภิกษุณี แบบ ทูเตนอุปสัมปทา ชื่อพระอัทธมาภิกษุณีเถรี และปฏิบัติธรรมจนบรรลุอรหัตต์ นางอัมพาลี ปฏิบัติธรรมจนมีความชำนาญในฤทธิ์ มีความชำนาญในเจโตปริยญาณ รู้บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ทิพยจักขุ ชำระให้หมดจดจนบรรลุอรหัตต์ นางสิริมา ได้ปฏิบัติธรรมจนบรรลุโสดาบัน แม้นางสิ้นชีวิต ร่างของนางยังเป็นอุปกรณ์การสอนในการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุอีกด้วย นางวิมลมา หรือพระวิมลมาเถรี แม้จะเป็นโสเภณีผู้ยั่ววนพระโมคคัลลานะ สุดท้ายก็ออกบวชเป็นภิกษุณี ปฏิบัติธรรมจนบรรลุอรหัตต์ นางปทุมวดี หรือนามใหม่ว่า พระอภัยมาตาเถรี โสเภณีผู้มีบุตรกับพระเจ้าพิมพิสาร บั้นปลายชีวิตก็ออกบวชเป็นภิกษุณี เจริญวิปัสสนาไม่นานนัก ก็บรรลุอรหัตต์

คุณค่าชีวิตของโสเภณีในการเข้าถึงธรรม

โสเภณีในสมัยพุทธกาลมีคุณค่าของชีวิตที่สูงส่ง พบกับความสุขที่แท้จริงที่มีใช้ความสุขจอมปลอม เพราะเธอเหล่านั้น ละจิตที่กระตือรือร้นจากการมัวเมาหลุ่มหลงอยู่ในรูปร่างกายของตน มัวเมาในผิวพรรณ รูปลสมบัติ ความสวยงาม บริวารสมบัติ อารมณ์เครื่องประดับอันสวยงาม ทรัพย์สมบัติหันหน้าสู่พระพุทธศาสนา โสเภณีจำนวนไม่น้อยที่ออกบวชเป็นภิกษุณี และบรรลุธรรมถึงระดับอรหัตต์ นับเป็นคุณค่าชีวิตที่สูงยิ่งของมนุษย์ เพราะเธอได้เข้าถึงธรรมคือคำสั่งสอนของพระพุทธองค์อย่างแท้จริงน้อยที่ออกบวชเป็นภิกษุณี และบรรลุธรรมถึงระดับอรหัตต์ นับเป็นคุณค่าชีวิตที่สูงยิ่งของมนุษย์ เพราะเธอได้เข้าถึงธรรมคือคำสั่งสอนของพระพุทธองค์อย่างแท้จริง

สรุป

คำว่า "นครโสเภณี" มาจากอินเดีย ในสมัยโบราณบางแคว้นของชมพูทวีป เช่น กรุงอุชเชนี มีหญิงเหล่านี้เอาไว้เชิดหน้าชูตา เป็นแรงดึงดูดการท่องเที่ยว และนำเงินตราเข้าบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี ต้นกำเนิดของนครโสเภณีก็คือ นางอัมพาลี เป็นหญิงที่มีความงามมาก เป็นที่หมายปองของชายทั้งหลาย ก็จึงเกิดการยื้อแย่งกันขึ้น เรื่องของนางอัมพาลี ก็เลียดกลายเป็นประเด็นทางการเมือง ถูก

นำเข้าไปอภิปรายในสภาเมืองไพศาลิ ไม่ให้นางอัมพปาลีตกไปเป็นของใคร ให้นางเป็นสมบัติของกลาง จนกระทั่งต้องออกกฎหมาย "ให้มีหญิงโสเภณีประจำเมือง" เป็นฉบับแรกของโลก "นางอัมพปาลี" ได้ดำรงตำแหน่งหญิง "นครโสเภณี" มีฐานันดรศักดิ์สูงส่ง เป็นผู้ทรงเกียรติ ได้รับคฤหาสน์หน้าเมืองเป็น อัครสถานส่วนตัว ให้มีสาวใช้อีกจำนวน 500 นาง เมืองใดมีหญิงนครโสเภณี ทำให้เมืองนั้นมีเศรษฐกิจ ดี ผู้คนหลังไหลเข้าไปทำมาค้าขาย ทำให้บรรดาเมืองต่าง ๆ ต้องตั้งให้มีหญิงงามประจำเมืองขึ้น ที่เรียกว่า "นครโสเภณี" คือหญิงงามประจำเมือง หรือหญิงงามประจำนคร

ตำแหน่งนครโสเภณี เป็นตำแหน่งอันทรงเกียรติ ต้องได้รับการแต่งตั้งจากทางการ เกษียณเมื่อล่วงเข้าวัยชรา หรือมีลูกชาย แต่ถ้ามีลูกสาวสวยพอก็สืบตำแหน่งต่อจากแม่ได้ พวกเธอจึง ต้องถึงพร้อมทั้งรูปสมบัติ คุณสมบัติและศิลปะสมบัติคือความชัดเจนในศิลปะทั้งปวง อันจะเป็นเครื่อง บำเรอขายให้รื่นเริงบันเทิงใจอยู่เสมอ คุณสมบัติของนครโสเภณี มีดังต่อไปนี้ 1) เล่นดนตรีเก่ง 2) ร้อง เพลงเก่ง 3) ปฏิสันถารกุสลา-ฉลาดในการรับแขก 4) ที่สำคัญคือรูปร่างดีหรือสวยที่สุด 5) บุคลิกลักษณะดี นั่นคือต้องสวย มีศิลปะโดยเฉพาะอย่างยิ่งการร้องรำทำเพลง

ประเทศอื่น ๆ ไม่พบว่ามีการจำแนกประเภทของโสเภณี จะมีก็แค่ประเทศอินเดียได้ จำแนกประเภทของโสเภณีว่ามี 2 ประเภท คือ 1) ประเภทที่เป็นของทางราชการ ประเภทนี้เป็น คนมีเกียรติในสังคม เป็นคนมีการศึกษา ไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ 2) ประเภทที่ไม่ใช่ของทางราชการ ประเภทนี้ เป็นคนที่มีการศึกษต่ำ เข้ามาสู่อาชีพนี้เพราะปัญหาทางเศรษฐกิจ ไม่ปรากฏว่าได้รับ เกียรติเช่นประเภทแรก

บรรณานุกรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่

19. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

อนันท์ งามสะอาด. (ม.ป.ป.). **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร.

กมลรัตน์ หล้าสุขงษ์. (2528). **จิตวิทยาการศึกษา ฉบับปรับปรุงใหม่**, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศรีเดชา.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (21 มิถุนายน 2558). **พระปฐมวดีเถรี (พระอภัยมาตาเถรี)**

อดีตนางโสเภณีผู้เป็นศิษย์ของลูกชาย. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2559, จาก:

<http://www.dhammajak.net/forums/viewtopic.php?t=50329>

TSWriter.com. (31 มกราคม 2558) **“นครโสเภณี” (หญิงงามผู้สูงศักดิ์)**. สืบค้นเมื่อ 31 ม.ค.

2559, จาก : [http://www.tswriter.com/shortstory.aspx?id=c72abd47-b8fa-](http://www.tswriter.com/shortstory.aspx?id=c72abd47-b8fa-40ea-a752-4273a0c98b3b)

[40ea-a752-4273a0c98b3b](http://www.tswriter.com/shortstory.aspx?id=c72abd47-b8fa-40ea-a752-4273a0c98b3b)

พระไตรปิฎกภาษาไทย. (2539). **ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร

: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.